

96. Muncile lui Tezeu

a. Tezeu s-a pornit să curețe de tâlhari drumul de coastă care ducea de la Trezena la Atena. El nu căuta o pricină anume de ceartă, ci doar se răzbuna pe toți cei care cutezau să-l supere, făcând ca pedepsirea aceluia să fie pe măsura delictului său, cum făcea și Heracle¹. Perifetes, schilodul, l-a acostat și l-a atacat la Epidaur. Perifetes, pe care unii îl numesc fiu al lui Poseidon, iar alții al lui Hefaistos cu Anticleea, avea o măciucă imensă de bronz cu care obișnuia să ucidă călătorii; de unde și porecla lui de Corunetes, „omul-bătă”. Tezeu i-a smuls măciuca din mâini și l-a lovit cu ea până l-a omorât. Încântat de mărimea și greutatea ei, Tezeu avea să o poarte de atunci mereu; și, chiar dacă el reușise să pareze lovitura ei ucigașă, în mâinile lui ea nu a dat greș niciodată².

b. În cel mai strâmt punct al Istmului, de unde se văd atât Golful Corinth, cât și Golful Saronic, trăia Sinis, fiul lui Pemon – sau, spun unii, al lui Polipemon și al Sileei, fiica lui Corintos, care pretindea că este bastardul lui Poseidon³. Fusese poreclit Pityocampes, „cel ce încovoiaie pini”, deoarece era îndeajuns de vânjos ca să aplece vârfurile pinilor până la pământ și adesea îi ruga pe trecătorii nevinovați să îl ajute, apoi dădea drumul pinului dintr-odată. Când trunchiul revenea la verticală, călătorii erau aruncați în aer și mureau din pricina căzăturii. Sau apleca vârfurile a doi copaci învecinați până când se atingeau unul de celălalt și lega câte o mână a victimei de fiecare, astfel că aceasta era sfârtecătă când dădea drumul copacilor⁴.

c. Tezeu s-a luptat cu Sinis, l-a imobilizat și i-a făcut ce făcuse și el altora. Atunci, o fată foarte frumoasă a fugit și s-a ascuns într-un desiș de papură și sparanghel sălbatic. Tezeu a urmărit-o și, după ce a căutat-o îndelung, a găsit-o pe când invoca plantele, promițându-le că nu avea să le ardă sau să le distrugă vreodată dacă o vor ascunde în siguranță. Când Tezeu a jurat să nu-i facă nici un rău, ea a consimțit să iasă din ascunzătoare și s-a dovedit a fi Perigune, fiica lui Sinis. Perigune s-a îndrăgostit de îndată de Tezeu, l-a iertat pentru că îl omorâse pe odiosul ei tată și, la momentul convenit, i-a născut un fiu, pe Melanipos. Ulterior, Tezeu i-a dat-o de soție lui Deioneu din Ehalia. Fiul lui Melanipos, Ioxos, a emigrat în Caria, unde a devenit strămoșul ioxizilor, cei care nu ardeau nici papură, nici sparanghel sălbatic, ci le venerau pe amândouă⁵.

1. Diodor din Sicilia IV.59; Plutarh, *Tezeu* 7 și 11.

2. Hyginus, *Fabula* 38; Apollodor III.1.1; Pausanias II.1.4; Plutarh, *Tezeu* 8.

3. Pausanias, *loc. cit.*; Ovidiu, *Ibis* 507 și urm.; Apollodor III.16.2; Scolie la *Hipolit* de Euripide 977.

4. Ovidiu, *Metamorfoze* VII.433 și urm.; Apollodor, *loc. cit.*; Hyginus, *loc. cit.*; Diodor din Sicilia IV.59; Pausanias, *loc. cit.*

5. Plutarh, *Tezeu* 8 și 29.

d. Însă unii spun că Tezeu l-a omorât pe Sinis mulți ani mai târziu și i-a reconsacrat Jocurile Isthmianice, chiar dacă acestea fuseseră înființate de Sisif în cinstea lui Melicertes, fiul lui Ino¹.

e. Apoi, la Cromion, Tezeu a vânat și a ucis o scroafă sălbatică feroasă și monstruoasă, care omorâse atât de mulți localnici, încât aceștia nu mai cutezau nici măcar să își mai are câmpurile. Se spune că acest animal, numit după baba care îl crescuse, era copilul lui Tifon și al Echidnei².

f. Mergând mai departe pe drumul de coastă, Tezeu a ajuns la falezele abrupte ce se înălțau direct din mare și care deveniseră o fortăreață a tâlharului Sciron; unii spuneau că e corintian, fiu al lui Pelops sau Poseidon; alții, fiu al Heniochei și al lui Canetos³. Sciron obișnuia să se așeze pe o stâncă și să îi oblige pe trecători să îi spele picioarele: când ei se aplecau pentru această corvoadă, el îi împingea cu piciorul de pe faleză în mare, unde înota o broască-țestoasă uriașă care aștepta să-i devoreze. (Broaștele-țestoase de mare seamănă bine cu cele de uscat, doar că sunt mai mari și au înotătoare în loc de picioare.) Refuzând să-i spele picioarele lui Sciron, Tezeu l-a ridicat de pe stâncă și l-a aruncat în mare⁴.

g. Însă megarienii spun că singurul Sciron cu care Tezeu a intrat în conflict a fost un prinț din Megara, onest și generos, tatăl lui Endeis, care s-a căsătorit cu Eac și i-a născut pe Peleu și Telamon; ei mai spun că Tezeu l-a ucis pe Sciron după cucerirea Eleusisului, mulți ani mai târziu, și celebrează în cinstea lui Jocurile Isthmianice, sub patronajul lui Poseidon⁵.

h. Stâncile lui Sciron se înalță aproape de Stâncile Moluriene, iar peste ele trece poteca lui Sciron, pe care el a făcut-o pe când comanda armatele Megarei. Un vânt violent de nord-vest care bate spre țarm, pe deasupra acestor înălțimi, este numit de atenieni Sciron⁶.

i. Or, *sciron* înseamnă „parasolar”, iar luna Sciroforionis este numită astfel deoarece la Sărbătoarea Femeilor a Demetrei și a Corei, în a douăsprezecea zi a lui Scironforionis, preotul lui Erehteu purta un parasolar alb, iar o preoteasă a Atenei-Sciras purta altul, în procesiunea solemnă care pleca de pe Acropole – căci, cu această ocazie, statuia zeiței este mănjită cu *sciras*, un fel de ipsos, pentru a comemora statuia albă pe care i-a făcut-o Tezeu după ce a ucis Minotaurul⁷.

j. Tezeu și-a continuat călătoria spre Atena și s-a întâlnit cu Cercion din Arcadia, pe care unii îl numesc fiu al lui Branhos și al nimfei Argiope, iar alții, fiu al lui

1. *Marmura din Paros* 35 și urm.; Plutarh, *Tezeu* 25.

2. Plutarh, *Tezeu* 9; Diodor din Sicilia IV.59; Ovidiu, *Metamorfoze* VII.433 și urm.; Apollodor, *Epitome* I.1; Hyginus, *Fabula* 38.

3. Strabon IX.1.4; Apollodor, *Epitome* I.2; Plutarh, *Tezeu* 25.

4. Scolie la *Tebaida* de Statius I.339; Pausanias I.44.12; Apollodor, *Epitome* I.2-3.

5. Plutarh, *Tezeu* 10 și 25.

6. Pausanias I.44.10-12; Strabon IX.1.4.

7. Scolie la *Adunarea femeilor* de Aristofan 18; Aristofan, *Viespile* 925; *Etymologicum Magnum* s.v. Scirophorion.

Hefaistos sau Poseidon¹. Acesta provoca trecătorii la luptă, apoi îi zdrobea și îi omora cu strânsoarea lui puternică; dar Tezeu l-a ridicat apucându-l de genunchi și, spre bucuria Demetrei, care asista la luptă, l-a izbit cu capul de pământ. Moartea lui Cercion a fost instantanee. Tezeu nu se baza atât pe putere cât pe abilitate, căci el inventase arta luptei corp la corp, ale cărei principii nu fuseseră înțelese până atunci. Terenul de lupte al lui Cercion mai poate fi văzut lângă Eleusis, pe drumul spre Megara, aproape de mormântul fiicei lui, Alope, pe care se spune că Tezeu ar fi siluit-o².

k. Ajungând la Coridalos, în Atica, Tezeu l-a omorât pe tatăl lui Sinis, pe Polipe-mon, poreclit Procrustes, care locuia lângă drum și avea două paturi în casă, unul mic, altul mare. El oferea găzduire peste noapte călătorilor și îi culca pe bărbații scunzi în patul mare, întinzându-le mâinile și picioarele ca să se potrivească lungimii patului, iar pe cei înalți în patul mic, tăindu-le din picioare atât cât ieșeau în afara patului. Însă unii zic că folosea un singur pat și că îi lungea sau îi scurta pe clienții lui potrivit măsurii acestuia. Oricum a fost, Tezeu i-a făcut ceea ce făcuse și el altora³.

*

1. Uciderea lui Perifetes a fost imaginată pentru a explica măciuca de bronz cu ghinturi a lui Tezeu, asemănătoare celei purtate de Heracle (*120.5). Perifetes este descris ca fiind schilod deoarece era fiul lui Dedal, făurarul, iar făurarii sunt adesea schilodiți ritualic (*92.1).

2. Deoarece se considera că Vântul de Nord, care apleca pinii, fecundează femeile, animalele și plantele, „Pityocampes” este descris drept tată al lui Perigune, o zeiță a lanurilor de grâne (*48.1). Atașamentul descendenților ei față de sparanghelul sălbatic și de papură sugerează că toate coșurile sacre purtate la Sărbătoarea Tesmoforia erau împletite din acestea și, prin urmare, utilizarea lor obișnuită era un tabu. Scroafa din Cromion, *alias* Fea, este Demetra Scroafa Albă (*24.7 și 74.4), al cărei cult a fost suprimat de foarte devreme în Pelopones. Faptul că Tezeu a depus mari eforturi ca să ucidă o simplă scroafă i-a tulburat pe mitografi: într-adevăr, Hyginus și Ovidiu o transformă în mistreț, iar Plutarh o descrie ca pe o femeie-tâlhar al cărei comportament dezgustător îi adusese porecla de „scroafă”. Dar ea apare în vechiul mit galez drept Bătrâna Scroafă Albă, Hen Wen, de care avea grijă porcarul magician Coll ap Collfrewr, cel care a introdus grâul și albinele în Britania, iar porcarul magician al Demetrei, Eubuleos, era comemorat la Sărbătorile Tesmoforia din Eleusis, unde în cinstea lui se aruncau porci vii într-o prăpastie. Rămășițele lor putrezite serveau ulterior drept îngrășămintă pentru cereale (Scolie la *Dialogurile curtezanelor* de Lucian II.1).

1. Plutarh, *Tezeu* 11; Apollodor, *Epitome* I.3; Hyginus, *Fabula* 38; Aulus Gellius XIII.21.

2. Ovidiu, *Ibis* 407 și urm.; Apollodor, *loc. cit.*; Pausanias I.39.3; Plutarh, *Tezeu* 11 și 29.

3. Diodor din Sicilia IV.59; Apollodor, *Epitome* I.4; Pausanias I.38.5; Hyginus, *Fabula* 38; Plutarh, *Tezeu* 11.

3. Poveștile lui Sciron și Cercion par să se bazeze pe o serie de reprezentări care ilustrează ceremonia aruncării unui rege sacru ca *pharmacos* de pe Stânca Albă. Primul erou care și-a găsit moartea a fost Melicertes (*70.h), adică Heracle Melkarth din Tyr, care pare să fi fost deposedat de însemnele lui regale – măciucă, piele de leu și botine – și prevăzut apoi cu aripi, păsări vii și un parasolar care să îi frâneze căderea (*89.6; 92.3 și 98.7). Ceea ce sugerează că Sciron, înfățișat în timp ce se pregătea să împingă un călător în mare cu piciorul, este *pharmacos*-ul care se pregătește pentru chinul său la Sciroforia, celebrată în ultima lună a anului, adică la mijlocul verii; și că o a doua scenă, prezentată ca luptă corp la corp a lui Tezeu cu Cercion, îl înfățișează pe acesta cum este ridicat de picioare de succesorul lui (ca în teracota de la Colnadele Regale din Atena – Pausanias I.3.1), în timp ce preoteasa zeiței asistă cu încântare. Este o situație mitologică obișnuită: Heracle, de exemplu, s-a luptat pentru un regat cu Anteu în Libia (*133.h) și cu Erix în Sicilia (*132.q), Odiseu cu Filomelides în Tenedos (*161.f). O a treia scenă, considerată drept răzbunarea lui Tezeu pe Sciron, îl înfățișează pe *pharmacos* rostogolindu-se prin aer, cu parasolarul în mână. În a patra, el a ajuns în mare, iar parasolarul lui plutește pe valuri – presupusa broască-țestoasă care aștepta să-l devoreze era, cu siguranță, parasolarul, de vreme ce nu există nici o consemnare a vreunui cult atic al broaștei-țestoase. Al Doilea Mitograf al Vaticanului (127) afirmă că Dedal, nu Tezeu, l-a ucis pe Sciron, probabil din cauza legăturii mitice a lui Dedal cu ritualul *pharmacos*-ului al regelui-potârnice (*92.3).

4. Toate aceste fapte ale lui Tezeu par să fie interconectate. Gramaticienii asociază parasolarul alb cu o statuie de calcar a Atenei. Aceasta amintește de păpușile *pharmacos* albe, numite „Argives” („oameni albi”), aruncate într-o apă curgătoare o dată pe an, la purificarea din mai a templelor (*132.p); de asemenea, de turtele albe în formă de porci, făcute din făină amestecată cu ipsos (Plinius, *Naturalis historia* XVII.29.2), folosite la Tesmoforia pentru a înlocui rămășițele de porci recuperate din prăpastia lui Eubuleos – „pentru a nu-i înșela pe șerpii lui sacri”, explică scoliastul la *Dialogurile curtezanelor* ale lui Lucian. Sărbătoarea Sciroforia făcea parte din Tesmoforia. *Theseus* are aceeași semnificație în *Tesmoforia* ca și în *Theseus*, anume „dovezi depuse” – în coșuri împletite din sparanghelul sălbatic și papura pe care le sanctifica Perigune. Acestea erau simboluri falice, iar sărbătoarea era una erotică: faptul este demonstrat de seducerea de către Tezeu a lui Perigune, ca și de seducerea de către Hermes a lui Herse (*25.d). Preotul lui Erehteu purta un parasolar deoarece era conducătorul cultului șarpelui, iar funcțiile sacre ale regilor străvechi îi reveneau lui, după ce monarhia a fost abolită, așa cum la Roma îi reveneau Preotului lui Jupiter.

5. Numele lui Cercion îl pune în legătură cu cultul porcului. La fel și părinții lui: Branhos se referă la grohăitul porcilor, iar Argiope este un sinonim pentru Fea. Tezeu, fiul lui Poseidon, trebuie să fi fost cel care a siluit-o pe Alope: cu alte cuvinte, a suprimat venerarea Zeiței-Lună ca vulpe din Megara (*49.2).

6. Sinis și Sciron sunt descriși amândoi drept eroul în cinstea căruia au fost recon-sacrate Jocurile Isthmianice; porecla lui Sinis era Pityocampes, iar Sciron, ca și Pityocampes, era un vânt de nord-vest. Dar, de vreme ce Jocurile Isthmianice fuseseră

fondate inițial în amintirea lui Heracle Melkarth, omorârea lui Pityocampes pare să consemneze suprimarea cultului lui Boreas la Atena – care a fost însă restaurat după războaiele cu perșii (*48.4). În acest caz, Jocurile Isthmianice sunt analoge cu Jocurile Pythianice, fondate în amintirea lui Python, care era atât Vântul de Nord fecundator, cât și umbra regelui sacru omorât de rivalul său, Apollo. Mai mult, potrivit lui Ovidiu și Scoliei la *Hipolit* de Euripide (977), „Procrustes” era doar o altă poreclă pentru Sinis-Pityocampes, iar Procrustes pare să fie un personaj ficțional, inventat pentru a explica o reprezentare familiară: părul vechiului rege – Samson, Pterelaos (*89.7), Nisos (*91.1), Curoi, Llew Llaw sau oricum s-ar fi chemat – este legat de un stâlp al patului de mireasa lui trădătoare, în timp ce rivalul lui se pregătește să îl omoare, cu toporul în mână. „Tezeu” și elenii lui au abolit obiceiul aruncării vechiului rege de pe Stânca Moluriană și au re consacrat Jocurile lui Poseidon în defavoarea lui Ino, Ino fiind unul dintre cele mai vechi nume ale Atenei.

97. Tezeu și Medeea

a. Ajuns în Atica, Tezeu a fost întâmpinat lângă râul Cefisos de fiii lui Fitalos, care l-au purificat de sângele pe care îl vărsase, mai ales de al lui Sinis, o rudă maternă a lui. Altarul lui Zeus Meilichios („Binevoitor”), unde a avut loc ceremonia, încă se mai înalță pe malul râului. Apoi, fitalizii i-au urat lui Tezeu bun venit, ca oaspete al lor, aceasta fiind prima manifestare adevărată de ospitalitate de care s-a bucurat de la plecarea din Trezena. Îmbrăcat într-o haină lungă care îi ajungea până la picioare și cu părul împletit îngrijit, el a intrat în Atena în a opta zi a lunii lui Cronos, numită acum Hecatombeon. În timp ce trecea pe lângă templul lui Apollo Delfinos („Delfin”), a cărui construcție era pe sfârșite, un grup de zidari de pe acoperiș l-au confundat cu o fată și l-au întrebat obraznic de ce i se îngăduia să se plimbe fără însoțitori. Necatadicsind să răspundă, Tezeu a dejugat boii de la căruța zidarilor și l-a aruncat pe unul dintre ei în aer, mult deasupra acoperișului templului¹.

b. Or, în timp ce Tezeu creștea la Trezena, Egeu își ținuse promisiunea față de Medeea. El i-a oferit adăpost în Atena atunci când ea a fugit din Corint în faimosul ei car tras de șerpi înaripați și s-a căsătorit cu ea, pe bună dreptate încrezător că vrăjile ei aveau să-l facă să zămislească un moștenitor; căci el încă nu știa că Etra i-l născuse pe Tezeu².

c. Însă Medeea l-a recunoscut pe Tezeu de îndată ce el a ajuns în oraș și a devenit invidioasă din pricina lui Medos, fiul ei cu Egeu, despre care se considera îndeobște că avea să-i succedă tatălui său la tronul atenian. Ea l-a convins deci pe Egeu că Tezeu a venit ca spion sau asasin și l-a pus să-l invite la un ospăț la Templul Delfinului; Egeu, care folosea templul drept reședință a lui, trebuia doar să-i ofere o cupă de vin

1. Pausanias I.37.3 și 19.1; Plutarh, *Tezeu* 12.

2. Euripide, *Medeea* 660 și urm.; Apollodor I.9.28.

pregătită deja de ea. Cupa conținea omag galben, o otravă pe care o adusese din Aherusia, din Bitinia, unde omagul răsărise prima oară din balele mortale împrăștiate de Cerber atunci când Heracle l-a tras afară din Tartar; deoarece omagul galben înflorește pe stâncile goale, țărani îl numesc „aconit”¹.

d. Unii spun că, atunci când la Templul Delfinului s-a servit friptură de vită, Tezeu a scos ostentativ sabia, ca pentru a o tăia, atrăgând astfel atenția tatălui său; dar alții spun că dusese cupa la buze, fără să bănuiască nimic, și abia atunci Egeu a observat șerpii erehteizi sculptați pe mânerul de fildeș al sabiei și a dat cu otrava de pământ. Locul în care a căzut cupa mai poate fi văzut încă, separat de restul templului.

e. Apoi a urmat cea mai mare sărbătoare pe care Atena o cunoscuse vreodată. Egeu l-a îmbrățișat pe Tezeu, a convocat o adunare publică și l-a recunoscut drept fiu al său. A aprins focuri pe fiecare altar și i-a copleșit cu daruri pe zei; sute de boi cu ghirlande au fost sacrificați și, în întreg palatul și orașul, nobilii și oamenii de rând au petrecut împreună și au cântat faptele glorioase ale lui Tezeu, al căror număr deja îl depășiseră pe cel al anilor săi².

f. Dornic de răzbunare, Tezeu a plecat apoi în urmărirea Medeei, care i-a scăpat învăluindu-se într-un nor magic; apoi a plecat grăbită din Atena împreună cu tânărul Medos și cu un însoțitor pe care Egeu i l-a oferit cu generozitate. Dar unii spun că ea a fugit cu Polixenos, fiul ei cu Iason³.

g. Palas și cei cincizeci de fii ai lui, care încă înainte de acest eveniment declaraseră că Egeu nu era un adevărat erehtid și, prin urmare, nu avea nici un drept la tronul Atenei, au declanșat o revoltă fâțișă atunci când un rătăcitor necunoscut a amenințat să le spulbere speranțele de a stăpâni vreodată în Atena. Ei și-au împărțit forțele: Palas împreună cu douăzeci și cinci dintre fiii lui și cu numeroși servitori au mărșăluit împotriva Atenei din direcția orașului Sfettos, în timp ce ceilalți douăzeci și cinci de fii au creat o ambuscadă în Gargettos. Dar Tezeu, aflând de planurile lor de la un mesager pe nume Leos, din clanul agnian, a dejucat ambuscada și a ucis întregul grup. Atunci Palas i-a demobilizat pe însoțitorii lui și a cerut pace. Palantizii nu au uitat niciodată trădarea lui Leos și nu se căsătoresc nici acum cu agnienii și nici nu permit vreunui mesager să înceapă o proclamație cu cuvintele „*Akouete leoi!*” („Ascultați, oameni buni!”), din cauza asemănării dintre *leoi* și numele lui Leos⁴.

h. Acest Leos trebuie deosebit de celălalt Leos, fiu al lui Orfeu și strămoș al leontizilor atenieni. Odată, în vremuri de foamete și ciumă, Leos s-a supus Oracolului din Delfi și și-a sacrificat fiucele, pe Teope, Praxiteea și Eubule, pentru a salva orașul. Atenienii au dedicat templul Leocorion în cinstea lor⁵.

1. Plutarh, *Tezeu* 12; Apollodor, *Epitome* I.6; Ovidiu, *Metamorfoze* VII.402 și urm.

2. Plutarh, *loc. cit.*; Ovidiu, *loc. cit.*

3. Ovidiu, *loc. cit.*; Apollodor, *loc. cit.*; Diodor din Sicilia IV.55.6; Hellanicos, citat de Pausanias II.3.7.

4. Plutarh, *Tezeu* 13.

5. Pausanias I.5.2; Suidas s.v. Leos; Aristides, *Panathenian Oration*; Jerome, *Against Jovinianus* p. 185, ed. Mart; Suidas s.v. Leocorium; Aelianus, *Varia historia* XII.28.